

Titel: En troværdig Discipels Nattetanker og Betragtning over nogle af sine Med-Colleges Schotarki Børns Mundiani og Undersaatters almindelige Opførsel. I Anledning af et Brev til sin Fader, og efter sin meget gode Vens Justini Marcelline Begiering [...]

Citation: "En troværdig Discipels Nattetanker og Betragtning over nogle af sine Med-Colleges Schotarki Børns Mundiani og Undersaatters almindelige Opførsel. I Anledning af et Brev til sin Fader, og efter sin meget gode Vens Justini Marcelline Begiering [...]", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16*, Borups Enke, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_016-shoot-workid1_016_029.pdf (tilgået 30. november 2021)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[↩](#)

En troværdig Discipels Nattetanker og Betragtning over nogle af sine Med-Colleges Schotarki Børns Mundiani og Undersaatters almindelige Opførsel. I Anledning af et Brev fra sin Fader, og

efter sin meget gode Vens

Justini Marcelline.

Begiering og Tilskyndelse, udskreven paa den bekiendte Peblinge-Høg, hvor der nu efter nyere Tidender, er anlagt Grund til en Daare-Kiste, samt Kuur og Badstue, for de af Hiertet høitbeklagelige Discipler, som formedelst deres Studeringers Nærtagelse, enten gandske, eller og for en Deel mister deres Forstand, i Haab om at tilveiebringe dem samme igien, uden nogen synderlig stor Bekostning eller Tab, og til Trykken befordret Aar efter sin Stamme-Faders Byrd 357 den 32 Marti.

Kiøbenhavn, trykt hos Borups Enke boende i store Helliggeist-Strædet.

[2](#)

Imprimatur GLAM Skolemester.

[3](#)

I Anledning af et Brev fra min Hr. Fader, hvor han til Slutning, (men mere eftertrykkelig) formaner og tilskynder mig til Guds frygt og Dyd, som den der er Kilden og Moder til alle andre gode Ting, hvor han siger :

"Kiere Søn! forglem ey det dyre Løfte, som du har gjort din GUD i Den hellige Daab, og nu siden selv offentlig fornyet, og tilsvoren, at du af alle Kræfter vil forsage Dievelen, hans Gierninger og Væsen, og troe paa den treenige GUD, Fader, Søn og Hellig Aand. Randsag dig selv Nøye, og da skal du befinde dig ofte at have brudt Eeden; men bliv ey derfor

[4](#)

forsagt; thi omendskiønt den er brudt paa din Side, saa staaer den dog uryggelig fast paa Guds Side. Men tøv ei med at forlige dig, hellige dit Hierte igien med din Frelser og Forsonere JESUM, hvis Begyndelses Kiendetegn, er din Synds inderlig og smertelige Følelse, som reiser sig mere af en inderlig og oprigtig Kierlighed til Gud, samt Skamfuldhed over din store Utaknemmelighed, for saa utallige daglige oppebaarne Velgierninger, end af Frygt for Straffen, (med videre, som jeg er forsikkert paa, da du ey har manglet paa Underviisning,) at du ei er uvidende om, hvorledes og paa hvad Maade du videre bør forholde dig i denne hellige Gierning; thi der er ei nok med dette, eller saa hastig gjort som sagt; thi dette er allene en

Paamindelse og Advarsel fra mig efter min Pligt, som din Fader. Forhale ei med at give Gud det, som han saa daglig begierer af dig, nemlig dit Hierte, og lad din største Hovedsag være Guds frygt, som den der er

Viisdoms Begyndelse og Mettelse, (og som Syrak siger:) at den gjør dem drukne af sine Frugter, og den som frygter HERRen, ham skal det gaae vel paa det sidste, og paa sit Endeligts-Dag skal han finde Naade. Den

5

forlyster Hiertet, giver Glæde og Fryd og et langt Levnet; den er Ære og Ros og Glæde og en glædelig Krone; men erindre Dig, at dette kan ei bekommet ved egne Kræfter; thi her maa vist idelig Bøn og Paakaldelse til GUD om Hielp, Naade og Bistand, og det maa skee af et oprigtigt Hierte uden noget Hyklerie; og Følgen af dette bliver, at der aldrig begaaes noget, hvorved GUD vanæres, og dine Med-Mennesker fornærmes eller fortørnes. Men her vil du faae en Krig at føre, jeg meener med dit eger Kiød og Blod; Vaaben imod disse Fiender, er Guds Ord og Bøn; og du har endnu nøie at vogte dig for Forførere, som vil gives i Mængden; og hør JEsu Raab, (hvor han siger,) min Søn, naar Syndere lokke dig, da kom ikke; kom ikke i deres hemmelige Raad og samtykke ikke."

"Du vilde nok i en høi Grad forskrekkes over denne min Formaning, og ansee det som en Umuelighed, at faa fuldkommen efterleve det, og gjøre det som os af GUD er befaleet enhver i sin Stand; men holt her tager du Feil, derfor skal du gjøre alt hvad du kan, og det øvrige som mangler har Christus fyldestgjort; thi Villien er antagen i Gjerningens

6

Sted, NB. naar Villien grunder sig paa Troe og Kierlighed, og kommer fra et oprigtigt Hierte. — Derte er ikke at forstaae, at Du flet intet andet skal forrette, end sidde i en Krog og pladre noget op af en Bog, eller at sidde og græde, og forsømme dine Studeringer, det er allene at blive i Bogstavens Væsen, som er en stor Vankundighed, som vi nok maa bede GUD bevare os fra; nei, der stal desmere tilskynde dig til Flittighed, da det er hans egen Befalning, og midt under din Forretning kan du opofre GUD er Suk, som er et stort Raad i hans Øren, naar det er af Hiertet; som vi seer da Moses kom til det røde Hav. — Det vil og ei heller sige, at du gandske skal afsige alle Fornøielser; nei, det er at gjøre sødt til suurt, og en fri Stand til et Slaverie, som føder intet andet end Kummer og Misforuøysel. Nei dette er GUD selv en Vederstyggelighed. Alle sømmelige Fornøjelser ere tilladte, for den som veed at skille der Rette fra det Urette, og at sette Priis, endog paa de mindste Skabninger, som bevidner at der er en Skabere og en Opholdere. Da endog de dumme Skabninger, naar Foraaret frembryder, ikke forholde deres Skaberes Lov, men hvor man seer Dem i Luften,

7

flyve de, og med hverandre istemmer en Lovsang efter en anden; de kan og være andre en Tilskyndelse til samme, som besider en fornuftig Siel. — Der er bestandig nok, hvorved man kan faae Anledning til at glæde og fornøye sig. — Gaaer man ud med en god Ven som er lige sindet, man seer alle Naturens Skabninger iførte de prægtigste Klæder, Knupperne udskydes af Træerne. Nogle Blomster florerer, andre tillukkes, og atter andre falde Bladene af og visner. Mon man ikke her, har Lejlighed mere end nok, til Betragtning om GUD sig selv og andre? — Her staaer adskillige Frugt-Træer, nogle bære søde og mange Frugter, andre bittre, her staaer Lilier og Roser, der Tidsel og Torne; see kiere Son! Der er noget at forundre sig over, for dig det til Nytte. Her seer du at det ei er tvungen: læs i Salom. Præd. II Cap. nest sidste Vers (hvor der staaer;) Saa glæd dig du unge i din Barndom, og lad dit Hierte være vel til Mode i dine Ungdoms Dage, og vandre paa dit Hiertes Veie, og efter dine Øines Syn; (men merk,) viid dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen. Efterfølgende Kapitel samme Steds, tiener til nære Oplysning. — Det vil og ikke heller

8

sige, at du gandske paa en ubesindig Maade skal skye de andre, og vise dig fortreden i deres Omgang, som om du var en Udlending, eller havde en anden Religion; thi derved vilde du paadrage dig en større Farlighed, end den du ellers frister; da jeg vel veed at du ey er fri for Fiender og Misundere, som bestandig arbejder paa, at tilføye dig Fortred og Ulempe; men vær kuns frimodig, og tak Gud, som værdiger dig, endog nu i din Ungdom med Korset, som et Beviis paa hans store Kierlighed til dig; thi det heder: min Søn skik dit Sind til Fristelse. Viis dig forsigtig, og efterfølg din Veiviseres Exempel, nemlig JEsu, han bad for dem og gjorde dem Got, som ham gjorde Ont; see dette er Maaden at betale dem paa: erindre dig, du bær Navn af Discipel, et stort Navn, hvad var Disciplernes Embede, Pligt og Forretning fordem? Monne de ikke smertelig maatte lide Forfølgelser, Kors og Trengseler og Bespottelser, med videre, og alle, en undtagen, ere paa en jammerlig Maade omkomme. Disse streed og vandt, og er, kronede med Ærens Krone i den evige Salighed. Deres fornemste Forretning var at lære andre; monne du og nu kan lære? Ja om ikke paa lige Maade

9

og i lige Fuldkommenhed, saa lærer du dog nu allerede andre, i det du lever et helligt og dydigt Levnet, og foregaaer andre med Guds frygtigheds og Ærbarheds Exempler; thi der er umueligt, at de som har haft en god Opdragelse ere udeeltagte i Dyden; thi onde Mennesker har slet ingen Deel i den. Nu HERRen give dig Forstands oplyste Øine, at da maa see og kiende de Ting som høre GUD til, og som tiene til din Fred i Tid og Evighed. Og lad disse mine Paamindelser ikke forgjæves være talt til dig, og dersom du ei nu skulle ville

betænke der, eller give det Sted, kommer nok den Tid, naar jeg ligger i Støvet, at du med bitterlig Graad skal bejamre det, og med Glæde antage det, om der bliver dig tilbuden."

"Thi betænk, hvor megen Fliid og Umage mange anvende, for at blive lykkelige her i Verden; o! hvad er dog dette imod den Himmelske Lyksailghed? Kuns som en Draabe imod er heelt Hav. Hvor meget mere burde man da ikke tidlig og sildig, uafladelig arbeide og stræbe efter det evige Gode. Forestil dig, om du uforskyldt blev tilbudt af en jordisk Regent efter hans Død, sit gandske Rige at herske og regiere over, hvad

[10](#)

Glæde der ville overfalde dit Hierte; og hvor gjerne du ville tage derimod, om endskiønt der først skulle koste nogen Umage og Besværlighed; mon ikke dette fik en Ende? Eller hvad var den Glæde at ligne imod den Himmelske. Eftersom vi alle har her ingen blivende Sted, men ere kuns Vandrings-Mænd og Dagleiere; saa vandre da paa den Vei som fører til Livet, hvor du engang kan faae Hvile og Glæde, og med hine sige: jeg har stridet den gode Strid fuldkommet Løbet, bevarer Troen og en god Samvittighed; i Øvrigt er Ærens og Herlighedens Krone, henlagt til mig og alle dem som har elsket GUDs Søns herlige Aabenbarelse. Og da med alle Udvalgte, uafladelig siunge for Lammets Trone, Lov, Ære, og er evigt Halleluja. — Aarsagen hvorfore jeg denne gang, har skrevet saa meget og saa vigtigt til dig, er egentlig, da jeg nu er gammel og derhos meget svag, da jeg daglig føler Dødsens Sendebud, og nu ei længere kan forrette mit Embede, som og uvis, paa hvilken Time det behager min HERRe at kalde mig hjem til Regnskab, da der maaskee er den sidste Formaning som jeg giver dig, saa vil jeg opfylde min Pligt, i at igietage HERRens Ord for mine Børn,

[11](#)

som er enhver Faders Pligt, (men maaskee sielden efterkommes,) derfor glemmer ei at takke HERRen, endog for denne Naade, og meddeel det til dine gode Venner. Nest HERRens kraftige Velsignelses Tilønskning, forbliver & c. & c. S. R. T.

Nattetankerne.

Jeg var nylig kommer i Seng, jeg negter ikke, at jeg blev meget beveget, i Besynderlighed

naar han betager mig Haab om mere at see ham; jeg blev da nøie ved at overveie Ordene, og tillige raadte mig selv, og min nærværende Tilstand; jeg sammenlignede den med den förrige, og fandt stor Ulighed, jeg sagde ved mig selv: monne Latinsk Skole (jeg meener dens Discipler,) har været støbt af en anden Materie i de Dage min Fader frekventerede Skolen, end som nu.

Mon han paa saa fuldkommen en Maade, har offentlig og hemmelig kundet dyrket sin Gud og beholdt Lemmerne hele, ja der som mere er, sin Forstand, som han

[12](#)

her foreskriver mig at jeg skal gjøre; ja dersom saadan en fantes iblant de i deres egne Tanker, sprenglærte, saa kaldede Discipler, antog de ham vist for en Erremit, og vilde inden een kort Tid faae et contraheret Halsbeen. Thi Guds frygt er for den største Deel af dem, en afsagt Fiende, og noget underlig noget, som kommer tids nok; men tvertimod Ugudelighed og dens Laster, deres Ven og daglige Haandverk, som er nødvenvig og strax man læres; thi den første Lærdom som en nye Discipel lærer, naar han kommer i latinsk Skole. (NB. naar han ei tilforn har lært det,) efter deres Indvielse, som jeg først betragter, som almindeligviis bestaaer i de saa kaldede Brix, som igjen bestaaer af nogle udvalgte Næver, som udtrykker deres Hiertes Meening med nogle modige Slag, paa den nye Indviedes Rumppe, og varer ei længere, end til Henderne bliver følesløse, og naar de ei længere vil betee ham sine runde og milde Hender, saa niver de ham kuns lidt i Laarene, indtil de faaer probeert, om han har en god Stemme: Dog er der en, som vil undgaae sliig Æres-Beviisning, og han vilde accordere med dem, om hvad han skal give dem, baade for at spare deres Næver og sin Rumppe, da kan han slippe omtrent med 2 Rixd., og om de ere meget naadige, med

[13](#)

1 Rixdaler; i den Tilfælde kommer det meest nu paa gode Patroner, eller ligesom de kommer i Lexcie til. — Jeg kom fra at sige hvor udi den første Lærdom bestaaer; den bestaaer i at med en ferdig Stemme bande alle Slags Eeder, og dernest at forstaae hverandre paa Miner og Øjekast. — Jeg gaaer videre i Tankerne, og begynder paa den første Dag i Ugen indtil den sidste, for ret at betragte de vidtberømte Disciplers vigtigste og besværligste Forretninger, baade for dem selv som det vigtigste, som og der paa GUDs Vegne, som det besværligste, samt almindelige Opførsel, og endelig den store Nytte og Fremgang. —

I Morgen det er Søndag, kan de ret sove i god Roe, til langt op ad Dagen; dog undertiden kommer Haar-Fresereren og derøver dem den Roelighed, hvorfore han undertiden kan vente sig i Doceur en liden Velsignelse. Endelig naar nu dette er forbie, og de ere pyntede og oppudsede, samt faaet lidet til Livs, saa ringer det til Kirke, og naar de nu kommer i den, hvis Indtog kan høres over den gandske Kirke; (thi de

kommer ei saa sagte afsted,) saa er det ikke deres Sag, at efter Skik holde Hatten for Øjnene, og læse den sædvanlige Kirke-Bøn, med HERrens Bøn; thi det hører

[14](#)

allene dem til som sidder nere i Kirken; Dog skeer det undertiden 2 a 3 Gange om Aaret, nemlig naar de Communicerer. Nu de begynder deres Forretning, i at opfylde Kirken med Sang, man har ei fornøden at tvivle paa, at de som Lærde, jo veed at føre sig Ordene til Nytte, og aplicere dem enhver paa sin Tilstand, allerhelst naar nogle af dem under Forretningen, seer sin Lige- eller Undermand at begaae noget, som de af Nidkierhed for Skolens Honeur, ei kan lade gaae uhævet, saa klodunser de ham lidet, snart i Hovedet snart paa Ryggen, snart faaer han Karakterer som er udsøgte, og validerer kuns iblandt dem selv; snart meddeeler de ham deres opblæste Ansigt, som er beprydet med adskillige Slags ubeskrivelige Miiner, hvoraf Synderen kan forud spaae sig Resten. Endelig naar Præsten kommer paa Prædike Stolen, er der nogle som efterleve Ordsproget: og takker HERren og søger Døren, (dog det første var en stor Løgn,) og ind paa de ved Kirken nærmest beliggende Steder, enten i Fattiges-Huuse, Klosteret eller hos Graveren, hvor de undertiden Skillinger fammen og faaer Brendeviin eller saa kaldet Froekost, og oven paa en liden Styrvoldt, kan Tiden slaae til, (som den

[15](#)

som oftest gjør,) saa kommer der dog jevnlig et Par eller flere i Haar sam men, og afgjør de imellem dem selv indbyrdes Forbrydelser. Under denne Behandling mangles, vist ikke heller paa Læsning; (men dette kommer jo ingen ved,) de andre som enten ei vil gaae ud med eller ikke kan faae Tilladelse af de foresatte Notarii, maa vel og bestille noget: undertiden, og den meste, fortæller de Even-" tyr eller slige Historier som kan gotte Dem, i Besynderlighed de som angaaer det ædle Fruentimmer-Kiøn, og er ikke nermere, har De jo Lov at tage Ugelspegels Historie, Jeppes Comedie og slige med sig, og fornøier sig saa med dem saa længe de kan naae: eller og naar de rette Ugudelige ere samlede, og de Foresatte enten ei ere nerværende eller ei seer efter dem, saa gjør de Ting som Skam forbyder at tale om, og som mest ville synes utrolige for de fleste, og som nu er ei mere iblandt dem selv noget selsomt, men almindeligt. Præker Præster for længe, som han som oftest gjør, naar Lejlighed er dem betagen til at fortsætte Fornøjelserne med, glemmer de ei indbyrdes at felde Dom over ham, og imidlertid overveier de paa hvad Sted og Maade, de den overblevne Tid af Da-

[16](#)

gen og Aftenen skal anvende til deres Fornøjelse og Divertissement, her consulerer de med hinanden; endelig finder een paa dette Raad: kom i mit Logi, og saa vil vi legge sammen til en Bolle Puns, og siden spille Kort, Dam & c. og fornøje os med hvad vi kan hitte paa; naar det er Mørk kan vi jo Gaae ud paa Gaderne og først gjøre nogle Lojer, som almindelig beftaaer i at rende en stakkels Kierling eller Stodere over Ende i en Rendesteen, eller faae fat paa et Fruentimmer, som og at klæde sig ud, og tage en Masqui paa sig, og dermed gjøre nogen Spektakler, foruden mange andre vitløftige Leiligheder hvor af de betjener sig; er det om Vinteren der er Sne, er der jo immer Leilighed nok til at røre sig, det som oftest de arme Bønder maa bekiende; thi de ere ikke heller ukyndige om Latinerne, eller De af dem kaldede Sorte; thi der er en gammel og vedtagen Troe iblandt dem, at de gaaer i den sorte Skole, nemlig hvor Satanas er Deres Lærere og hver tiende tilfalder ham som en Rettighed, naar de har udlært; (der var ønske, at han ikke fik flere,) dette ville i deres Tanker ikke blive vanskeligt at bevise. Kort sagt, Aftenen gaaer da paa slige Maader bort,

[17](#)

inden de selv veed af det, som de noksom bejamrer, naar Tiden er forløben, naar Klokken er saa 10 a 11, og undertiden sildigere, saa kommet de endelig til deres Logi. De forpligter deres Verter til at holde Dørene aabne, samt side oppe og varte til det behager dem at komme hjem, og siden give dem Lys; thi saa skal de til at tænke paa deres Lexier til om Morgenen. Og nu ere de saa forstyrrede, saa de har hverken Sind eller Sands til at forrette deres Hoved-Sag; de begynder da at læse, men det vil intet henge ved, og hvad tænker en: jeg bliver syg i Morgen, han til Sengs, og faaer en Strømpe om Halsen, han er nu gandske elendig og kan neppe synke, (hvem kan gjøre ved det, det er jo Guds Gierning;) en anden som er vant til Turen, kierer sig ei om, at han skal om Morgenen faae oprøet sine Næver; thi det er ikke usædvanligt mere. Atter en anden lader Forsynet og Lykken raade, og trøster sig ved at han har lært nogle Kneb at hielpe sig med i Nøden.

Om Morgenen her vaagner de op, nogle ere frygtagtige, andre sikkre, de ud af Sengen, faae tænker paa Gud, eller den forrige Dags syndige Anvendelse og Bortgang; nogle maa i Kirken at holde Bøn, de begynder at skraale op, med Psalme-

[18](#)

Bogen i den ene Haand, og en latinsk Bog, som de har Lexie for udi, i den anden; her faaer begge Bøgerne en Uferd, og Bønnen bliver og ikke heller for lang, naar de selv maa raade; men i hvad Hensigt de forretter den, veed jeg ikke, om det er for at opofre Gud den første og sidste Grøde af Dagen, til Lov og Priis for dem

selv, eller der er kuns for andre Byens Folk, som kommer der, (som jevnlig bestaaer i en, høit to,) for at læse for dem, og hielpe dem ar siunge, eller af en blot Sædvane og Skik, eftersom Kirken i saa mange Aar er vandt til at opfyldes ved vis Klokke-Slet af sædvanlig Sang og Læsning, og dersom den ikke endnu fik samme Rettighed, maatte den snart falde omkuld. Nu jeg vil ei længere opholde mig herved, jeg seer dem, de kommer i Skolen, de skal op med deres Præcepta, her naaer det en, som (desværre) har haft Forfald, han undskylder sig paa det beste, han pardoneres, deels fordi han sielden er forsømmelig, og deels er det den første Læsedag i Ugen. Det gaaer omkring, endelig falder det paa en Stakkel som har samme Syge, men formedelst en daglig Vane, bliver han Apostropheret med en 4 a 6 Stykker, af den paa 5 Qvarter lang og 2 Tomme tyk, det smager ham just ikke meget got, hvorover han settes i fuld Harnisk, og er allerede

[19](#)

udrustet med Mod, Villie og Hierte, til at giengielde det paa sin Lærere, allene Magten mangler, dog kan han ikke andet gjøre, saa kan han dog mumle lidt, og vise sig maliceux; dog hans eneste Trøst er, at naar det nu kommer til nogle af hans Naboer eller Gienboer, saa kan der blive lidt til dem med. Men see, der findes en som bedre forstaaer Rummelen, just fordi han sidder mit for Bordenden, og langt fra Læreren, han har præpareret sig, og opstabet en Hoben Bøger foran sig, og der bag setter han Bogen som Lexien er oplagen udi, og naar han nu spørger ham til, saa læser han rask op, men inden af Bogen, da Læreren ikke veed ander end han læser det uden ad, uagtet han stifter mange Coleurer, af Fryge for at blive opdaget, dog stoler han paa Sidemænds Ærlighed; mest finder de for got i det samme, naar han er mit i der, og lukker Bogen til, da er han skammelig bedaaret, men er det en Starblind, kan denne Fordeelagtighed ikke gavne ham. Nu, denne han gjorde jo sin Sag meget galant, da han paa saadan en Maade kunde sette sin Lærere Brillen paa; men hvem mon der blev mest narret? De bliver videre Hørt med de øvrige Lexier, og endelig nærmer Tiden sig at Skoletiden har Ende, aldrig er saasnart Læreren gaaet fra dem, førend de begynder

[20](#)

med Stojen og Larmen, Skrigen og Hvinen, Piben og Trommen, paa Bord og Benke, Syngen og Trallen, den ene paa Ryggen af den anden, hvem som er uvidende om, at det er Latinsk Skole, og kommer i det samme der forbi, stal blive bange og tænke, at det er en Daarekiste, og intet andet er i den end bare afsindige Folk, eller en Sammenrottelse af fulde Matroser. Her er et Syn, naar de skal ud af Skolen, de er ferdige at rende Hofterne af sig paa Dørene, den ene oven paa den anden, her kommer de farne need af Trapperne, 3 Trin hver Spring, nogle rier need af Rekværket, saa Buxerne flekkes fra den ene Ende og til den anden, undertiden, og undertiden naar de Gulvet førend Enden, en stor Forundring at de beholder Lemmerne heele og Livet .— Nogle styrer sin Kaars af den Vei, nogle af en anden; disse møder en stakkels gammel Mand, som har taget sig en Taar formeget, de kommer og tilbyder ham deres Hielp, den ene trækker ham i Parykken, den anden river Hat og Stok fra ham, atter en anden falder uforvarendes hen paa ham, saa han styrter over Ende, dermed gaaer de deres Vei, der var jo en Barmhjertigheds Gierning? Hine gaaer af en anden Vei op af Torvet til, der seer de en stor Pyt Vand eller Morads, og en stakkels Pige kommer dem i Møde, de seer til hverandre, og med Miner

[21](#)

og Øiekast forstaaer hverandre Øiemeed; (thi ligesom en Skytte-Hest er afrættet, faa er og de,) Pigen hun spaaer sig selv et slet Udfald, just fordi hun seer de er af Skolen, ret ligesom de kommer ud for hende, skyder den ene til den anden, og sigter paa Pigen, men ilde, hun er for gesvint og kommer til Siden, baus, der falder de alle midt udi Skarnet, da den ene holdte i den anden, og altsaa ledsager den ene den anden, i samme Grav, som de nylig grov til det stakkels Fruentimmer, saa Ordsproget bliver opfyldt: (Falskhed slaaer sin egen Herre paa Halsen,) den forsigtige Pige vender sig om, og faaer strax Hevn over sine Fiender, hun leer, og de Forbittrede reiser sig, og med Skamme gaaer bort, alle seer efter dem, de glemmer deres Skiebne, og allene strax begynder at beklage, hvad hver især skal give til Undskyldning for deres Vertinder eller Mødre, naar de spørger om hvorledes de ere blevne saa befølede, de begynder da at gribe til deres Studeringer, og forsøger hvem der kan hitte paa den rimmeligste og beste Løgn, og hielpe sig saa med den, saa vit den kan rekke; der er ikke den første, mueligt ikke heller den sidste. Nogle af de andre troe Med-Collegie er allerede ude og gjør Anstalt, at faae nogen til at bede Lov, af Rangs-Personerne eller Byens Borgere. De glæder sig i det glade Haab, at faae Lov i Eftermid-

[22](#)

dag. De kommer paa Skolen, der bliver tilsagt Lov fra Rector; ja, da bliver der en Tomult, det gaaer snart som i Krig, naar der bliver udraabt Victoria, da den Glæde nok maa være stor, og foraarsage megen Skrig og Allarm, men denne er større af lige Personer. — Det første og og fornemmeste her er igien at tænke paa, er hvad enhver skal bestille i denne Eftermiddag til sin Fornøjelse; men saasom de aldrig er raadvild paa slige Ting, er det ikke at tvivle paa, at de jo nok hitter paa noget, da enhver Aarsens Tid fører sine visse uskyldige Fornøielser med sig, (men de bliver som oftest misbrugt,) om Vinteren er de sielden af Dammerne og Søerne, naar de ere frosne, og undertiden koster det nogles Liv; saavel som og om Sommeren, naar de gaaer i Stranden og bader dem. Om Foraaret er jevnlig Lang-Bolt deres Tidsfordriv paa Kirke-Gaarden, som

Vinduerne noksom maa føle; da Bolden ofte springer igiennem dem og ind i Kirken, og tager er Par Ruder med sig, (men det har Vinden gjort,) som og de arme oppudsede Grave, da de springer af en paa en anden, saa de ved samme Leilighed, flyer Graveren noget at bestille, at han ei skal faae Skiørbug, hvorføre han i Steden for at takke dem, som seer paa sin Helbreds

[23](#)

Conservation, skiender, hvoraf han og har haft saa stor Profit, at han har faaet en banket Pukkel. Kort sagt, de forsømmer sig ikke at faae noget at bestille, hvormed de kan fordrive Tiden paa en vellystig Maade; uden at sørge for den Dag i Morgen. Den kommer, den gaaer undertiden paa lige Maade, Det nærmeste er igien Onsdag Eftermiddag, saa er det deres Rettighed at have Lov. Er Veiret ubehageligt, eller der mangler paa andre Leiligheder, saa er der dog jevnlig et Sted eller to, hos de lystige Discipler, hvor der holdes Forsamling og Collegium. Der skulde nogen staae i en Krog og høre lærerige Ord, da intet Kiøn eller Stand er fri, som jo tiener dem ved nøie Betragtning til Nytte; thi hvad en ikke har seet eller veed, det veed en anden, og paa Mangler af dette, er der baade Kort og Dambret i Kammeret, og got Brændeviin (med videre) er i Nerværelsen at faae. Under denne Glæde, opkommer og undertiden Bekymringer, en erindre, NB. jeg har Stiil, den har jeg ei faaet smeddendnu, jeg maa hen og faae den ferdig, inden det bliver forsildig; thi skal jeg selv gjøre den, gaaer der saa lang Tid bort, og Spørsmal, om den ikke desuden kan tilbringe mig en halv Snees Dask i Morgen, foruden Umagen som gandske er

[24](#)

spilt? Nei, saa er det bedre at give 8 a 10 Skilling for at lade en anden gjøre den; thi saa baade sparer jeg Umagen, og mine Næver; men det er tids nok endnu,) endelig naar Klokkeren ringer 9. Hillemend, han afsted. Undertiden maa han betale dobbelt fordi han kommer saa sildig, og kan han ikke betale strax saa maa han sette Bøger i Pant. Undertiden af Mangel paa Penge til at fortsætte Fornøielser med, springer der mange gode Bøger. — Nu han kommer saa sildig hjem, hans Vert skiender, men kiender jeg ham ret glemmer han ei at svare ham. — —

Torsdagen kommer, men det er en haard Dag for mange; thi de har sielden Lov paa den Dag, dog glemmer de ikke at benytte sig af Leilighed, naar den gives.

Fredag Formiddag er deres Rettighed igien at have Lov, formedelst nogle skal beopagte Kirken; men da veed bedre nogle af dem at benytte sig af Tiden, men Præsten prædiker; thi saa har de som oftest deres Lexier til om Eftermiddagen at læse over paa, dog de fleste stoler paa Lov om Eftermiddagen, NB naar de ei har haft Lov om Torsdagen; thi det er en Mus, at i det ringeste maa de have engang Lov, saavel i Con-Rectors som i Rectors Dage, foruden de rette og almindelige Lov-Dage, og undertiden to Gange; allerhelst dersom der enten er

[25](#)

et stor Bryllup, Barsel, eller en god Ven af Lærerne comunicerer, saa overhenger de dem strax for at bede Lov, som og den meste Tid skeer.

De kommer paa Skolen, og atter bliver tilsagt Lov, det skulde gjøre mig ondt, om de skulle være raadvild, for at faae noget til den Eftermiddag at bestille.

De ønsker nu bare at Løverdags Formiddag, som allene er tilovers, var saavel forbi; thi om Eftermiddagen er det igien Deres Rettighed at have Lov. Nu den gaaer da undertiden ligesaa got, uagtet den ofte er en af Thyge Brahes Dage for mange, saa faaer dog de 2 a 3 Timer Ende, og trøster sig med den gandske Eftermiddag, som forestaaer dem, og som de desbedre vil benytte sig af til langt ud paa Natten; thi i Morgen det er Søndag, skal de intet aflegge Regnskab for deres Læsning, nu de rutter da Ugen ud den Eftermiddag, og ender den ligesaa got som de begyndte den. Dersom nu nogle af deres Foresatte vilde holde Regnskab med nogle af dem, over hvormeget de i den forbigangne Uge har lært, da vil det blive meget lidet, for alt det, som de har kostet deres Forældre, som maa holde dem, hvilke ofte ikke kan see, at deres egne Børn ere Tyve, og Aarsag til deres Ruin; thi de stielar baade Klæde og

[26](#)

Føde med videre, i det de stielar Tiden, som de engang i Eftertiden vil kiøbe for Penge, om de kunde faae den, men saa er der forsildig, og saa bejamrer de det. Vil man nu sammenregne de almindelige Lov-Dage om Ugen, som er 5 halve Dage, og siden en Maaned, og saa et Aar, saa bliver det en heel Deel. Nu der foruden de mange og store Ferier, saa paa en Maaned, 3 Uger, 14 og 8 Dage, med mange flere, som ved en og anden Leilighed kryber i Madskebet, kan det jo ingen Forundring være, at en Discipel maa sidde saa længe og i saa mange Aar i Skolen, da den Fligtige bliver ved de Dovnes Efterladenhed, forsømmet og fordervet; thi de kunde vist slippe et Aar eller to ringere med Skolen, dersom slige mange Lov-Dage og Ferier ei vare tilladte. Men hvad skal Lærerne gjøre, de kan ei vel negte en og anden god Ven Lov, som formedelst Disciplernes Overheng beder dem derom, uagtet de gjør sig al Flid med dem i de Dage de læser, saa dog

paa en stor Deel kan det intet hielpe, og det er ei deres Leilighed altid at slaae, da de ofte nødes til at slaae imod deres Villie, for at de ikke gandske skal henfalde til Dovenskab og Skarnsstykker, og ved samme Leilighed paadrager Lærerne sig største Farlighed, naar de har med lumpne Gemytter at be-

[27](#)

stille; thi de ere i stand til at søge Leilighed til at hevne sig, og paa en Skielmsk Maade, enten faae andre til, eller og selv staae paa Luur en Aften og slaae Helsen fra dem, (sin før er skeet;) men nu er de for svage. Saa enhver maa bekiende, at det er et suurt og besværligt Brød at være Lærere, for dem som paa den rette Maade antager sig Ungdommens Lærdom og Forhold. Thi i mine Tanker, oplever slig retsskaffens en Lærere, ikke uden halv Parten af sit Liv, af puur Nidkierhed for samme. Mange Lærere, som seer at al deres Sved, Flid og Umage, er tiest forgieves anvendt, saa bliver de tilsidst kolsindige, og tillader dem deres inderlige Hiertens Begiering, nemlig Lov, ikke for deres Dyds Skyld, men af Kiedsommelighed; thi Forlov er deres eneste Glæde og daglige Ønske, som i sig selv rettere er og bliver en stor Ulykke; thi det allerverste er, at de forretter intet andet i dem, end de største Skarnstykker og Ugudeligheder; thi i det de intet andet har at bestille, saa man Sielen som stedse skal arbeide have noget at pønse paa, og et Menneske har mest med det at bestille som han er hengiven til. En Discipel nu for den Almindelige, er et grædselig Dyr; en vis Mand sagde, at de vare værre end Smaa-Dievlene selv; thi disse kan man dog med Bøn og Trøe, korse fra

[28](#)

sig; men hine er værre en Gedehamster; thi man hør er sielden hvor der er Discipler, at noget af Karnallierie og ret grove Skarnsstykker, som af Ungdommen er begaaet, er forrettet, uden at jo Disciplerne enten har være Fader til det, eller i det ringeste hiulpet til, at det er bleven født. I de flestes egne Tanker, ere de ret umistelige, og kostbare Redskaber, ja alt for kostbare; thi naar nu slige Gemytter opnaaer deres daglige Ønske, og bliver Studentere, saa søge de allene at fortsætte sine forhen tvungne Fornøielser, og ret at mætte sit vellystige Kiød, og velter sig af en Søle i en anden, af en Ulykke i en anden, som først er den der ret kommer dem til at see og kiende sig selv, sin forbiegangne, nerværende og tilkommende Tilstand, (om de ellers staaer til at bringe til Erkiendelse,) saa er Legemet forsvækket, sit Gods og Formue paa en syndig, forargelig og vellystig Maade forødt; en Afskye for andre redelige Mennesker, og sine (forhen) Med-Brødrers Spytte-Steen, og endelig, det sidste og værdste, en ond og nagende Samvittighed, som Dag og Nat plager dem, som vel er et Kiendetegn paa Forbedring, men oftest forsildig; thi saa er det først, de begynder at see sig om, og arbeide over Evne paa det, som de forhen lidet efter lidet, kunde havt lært for intet.

[29](#)

Slige søger at blive Plantere og Arbeidere i Guds Viingard, og undertiden bliver det. De maa dog selv bekiende, at dersom de havde bleven fraholt alle Leiligheder og Anledninger til Ugudelighed og Skalkagtighed i deres Skole-Aar, og Contra, tilholt til Gudsfrygt Skikkelighed, og sine Studeringers Beopagtelse, havde denne sidste Ulykke ikke rammet dem; her fattes ikke Beviser paa Frugten og Følgen af det første, da, naar de ere mistvilede, og de har øst megen suur og bitter Drik, for deres stakkels Forældre og foresatte, saa avangerer de til Soldater og dejlige, (som vel i sig selv er en ærlig Stand, og høist fornøden for Land og Riger, og som mange ærlige og brave Karle maa betiene,) men til det behøver man jo dog ei at lære en 3 a 4 Sprog, eller hvad bliver Fordeelen, paa Kongens og Landets Vegne, for saa mange Omkostninger af deres sorrigfulde Forældre, som maaskee baade i For- og Eftertiden har maattet manglet, og med mange salte Taarers Udgydelse sukket, og seet det, som de med Sved og Møie har samlet, nu at ligge i Skarnet, og de Kasteller som de tilforn har bygget, nu at falde need og slaae dem selv ihjel.

Det burde være Disciplerne under hvis Straf paabuden, ar være i sit Logi til vis Tid om Aftenen, og som burde strengt og fuldkommen at

[30](#)

efterlevs, i Mangel af samme, uden Hensigt, enten til Person eller Stand efter Omstendigheder at straffes, som enhver Vert burde bekiendtgjøre for deres Lærere, eller og selv som i Forældres Sted straffe dem, uden de har lovlige Aarsager. Dette ville i Begyndelsen ansees som en heel Umuelighed; thi det at afskaffe Skolernes engang igroede og vedtagne Skikke, ville koste lige saa meget Kunst og Arbeide, som at faae alle Næller og Katoste gandske bort og udryddet af Sielland; thi den ene befenger den anden; thi det er som en Smitte.

Men en Forseelse findes og hos en Deel af de, som de logerer hos, i det de ikke allene ei fraholder dem fra Leilighed, men endog selv giver dem Anledning til sligt; thi det burde aldrig være dem tilladt, at lade Disciplerne Skillinge samsammen, til nogen Slags sterk Drik, som og ikke heller spille nogen Slags Spil, enten Kort, Dam og deslige; thi hvor sligt forefantes, burde det brendes, men de gjøre sig ofte deelagtig derudi med, for egen Fordeels Skyld, som en stor Deel seer mest paa, uden at betænke hvor meget det burde være dem om Ungdommens Velfærdt at gjøre, og som de engang skal gjøre Regnskab for, eftersom de staaer i Forældres Sted.

Nu det er vel Tid at holde op med at tænke mere denne Gang, da de unge Forbittrede, vil vel sige, at jeg har tænkt noget høit den Nat; og fortiente efter deres Lov, en stor og uophørlig Straf Nam veritas odium parit, (NB. jeg kan og Latin,) og intet mangler uden ret at vide hvor og hvem jeg er; thi i deres Tanker har jeg gjort dem en usluttelig Tort, i at aabenbare alle deres Hemmeligheder for alle, og derved sette dem i en Slags Foragt, den ene saavel som den anden, men det er

[31](#)

langt fra, at skiere dem alle over en Kam; thi jeg tilstaaer at der gives skikkelige, flittige og brave Discipler iblandt; og de som ei finder sig skyldig her udi, de tager sig det ikke heller til Hierte; men dette er en Sandhed, at de fleste ere nogle udsøgte Skielmer, og har gjort de Ting, som ere ti Gange værre end det jeg forhen har meldt; thi hos fornuftige og brave Folk, er en skikkelig og artig Discipel altid anseer for det han er; thi det heder, lige som man opfører sig til, saa bliver man beegener til. Det er og ikke heller min Agt, at strække skikkelige Folk fra at sette deres Børn i Latin Skole, af Frygt for at faae Dievel-Unger af dem, i Steden for Børn; nei, er der lagt en god Grundvold til dem i Opdragelsen, med Guds frygt og andre Livets fornødne og anstendige Lærdomme, og de tillige indlogerer dem hos stikkelige Folk, (naar de ei selv ere tilstede,) hvor de ei mangler paa daglig Paamindelser, kan det ei feile at de jo naaer det forønskede Maal, og kan blive duelige og nyttige Redskaber for Fædrene-Landet og deres Med-Mennesker i Tiden, og Forældrenes Alderdoms Trøst. Men mangler dem en god Opdragelse, og ere vitløftige og halsterrige Gemytter, foruden mange andre slette Følger, som allene Mangel paa en god Opdragelse maa tilskrives, og de Ældre setter dem i Skolen i denne Meening, at de skal blive bedre, saa bliver de skammelig fixeret; thi saa bliver det sidste værre end det første. Det øvrige overlades til enhvers egen fornuftige Betænkning.

Mine kiere Med-Discipler! I vil vel faae en heel Deel at henge eders Hat paa, i dette Skrift, formedelst de mange og store Feiltagelser; men det er just Kiendetegnet paa, at jeg er en Discipel, og ei

[32](#)

endnu udlærddt; thi fantes ingen Feil, saa kunde jo ikke en Fuldkommen udskilles fra den Ufuldkomne, eller en Discipel fra sin Læremester. Vel har jeg været iblandt eder mest i 4re fulde Aar, og lært at kiende eder fra Bunden af, da jeg nok saa ofte har smagt Virkningen af jeres Næver; thi tilforn kunde jeg aldrig forestille mig, at der gaves saa mange adskillige og forunderlige Gemytter, som jeg virkelig har faaet at vide; thi findes her et ærligt og oprigtigt, saa er der vel ti lumpene, her en stor Ræv, der en stor Spidsbuk, her en Kryppelkop, der et stinkende Skrov, af bare Indbildninger, her en fiin og falsk, som kysser og klapper med den ene Haand, men slaaer et Fandens Slag til med den anden, der en som man ei kan naae Bunden i med en 15 Alens Stavre & c.; foruden mangfoldige som ikke paa et heelt Ark Papir kunde beskrives, og som ville blive vanskelig at faae Ord til at udtrykke dem med. Nu vil jeg ei lengere legge Brænde til den Ild, som allerede er optændt i manges Hjerter; men paa det allerkiærligste recommenderer mig; thi hvad nu er skeet staaer jo ikke til at endre, og det kan de jo ansee som en Forførelse, da den som forførte mig til at bekientgjøre dette, i den Tanke at I derved skulde blive skamfuld, og begynde et andet Levnet, fortienner større Last end jeg, uagtet min Fader saavel som jeg, vil faae nogle besynderlige Charakterer; thi han bliver en vel Pietist og Pedant, maaskee jeg et Stykke af det med, og dersom jeg maatte nøies med den Dom, var jeg meget vel fornøiet; nu det skal bevise Dommen over jer selv.

Far vel

K. N.